

Pedagogische Wetenschappen

OW 2012

**Faculteit Sociale Wetenschappen,
Universiteit Leiden**

QANU, augustus 2012

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q314

© 2012 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

Inhoud

Rapport over de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en de masteropleiding Education and Child Studies van de Universiteit Leiden 5

Administratieve gegevens van de opleidingen	5
Administratieve gegevens van de instelling	5
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	6
Samenstelling van de commissie	6
Werkwijze van de commissie	6
Samenvattend oordeel van de commissie	9
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	12
Bijlagen.....	23
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie	25
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	27
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	33
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	35
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	41
Bijlage 6: Bezoekprogramma	45
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	47
Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	49

Dit rapport is vastgesteld op 20 augustus 2012

Rapport over de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en de masteropleiding Education and Child Studies van de Universiteit Leiden

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische Wetenschappen
CROHO-nummer:	55607
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	Gezinspedagogiek, Leerproblemen, Onderwijsstudies en Orthopedagogiek
Locatie(s):	Leiden
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Masteropleiding Education and Child Studies

Naam van de opleiding:	Education and Child Studies
CROHO-nummer:	66607
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Child and Family Studies, Clinical Child and Adolescent Studies, Learning Problems and Impairments, Educational Studies, Coach for Learning and Development, Applied Neuroscience in Education and Child Studies
Locatie(s):	Leiden
Variant(en):	voltijd, deeltijd, duaal
Vervaldatum accreditatie:	voltijd

Het bezoek van de visitatiecommissie Pedagogische Wetenschappen OW 2012 aan de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Leiden vond plaats op 4 mei 2012.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Universiteit Leiden
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	aangevraagd

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van de commissie

De commissie die de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en de masteropleiding Education and Child Studies van de Universiteit Leiden beoordeelde bestond uit:

- prof.dr. W. Hellinckx (voorzitter), emeritus hoogleraar Orthopedagogiek, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof.dr. E.W.A. de Corte (onderwijskundige), emeritus hoogleraar Onderwijspsychologie, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof.dr. E.C.D.M. van Lieshout (voor de beoordeling van de opleidingen aan de Radboud Universiteit Nijmegen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht), emeritus hoogleraar Orthopedagogiek, Vrije Universiteit Amsterdam;
- drs. C.P.M. Zaad (werkvelddeskundige), Chris Zaad Advies, GZ-psycholoog, orthopedagoog;
- M. Brunt-van Leeuwen (student), masterstudent Onderwijswetenschappen, Open Universiteit.

De commissie werd ondersteund door dr. B.M. van Balen, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

De beoordeling van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en de masteropleiding Education and Child Studies van de Universiteit Leiden valt binnen de clusterbeoordeling Pedagogische Wetenschappen, waarvoor in 2012 in totaal zes universiteiten werden bezocht. Op 29 februari 2012 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd, werd de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en werd het Domeinspecifieke Referentiekader Pedagogische Wetenschappen vastgesteld; dit Domeinspecifieke Referentiekader is opgenomen in Bijlage 2 van dit rapport.

Coördinator van de clustervisitatie Pedagogische Wetenschappen was mw. dr. B.M. van Balen, medewerker van QANU. Zij was tevens de projectleider van de bezoeken aan de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden en de VU Amsterdam. De heer drs. D. de Lange was de projectleider voor de bezoeken aan de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Mw. dr. J. De Groof was de projectleider voor het bezoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Voorbereiding

De zelfstudie van de Universiteit Leiden werd na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat de zelfstudie in orde was

bevonden, is deze doorgestuurd aan de commissieleden. De commissieleden hebben de zelfstudie gelezen en hebben vragen geformuleerd. De projectleider heeft de vragen tot een samengesteld document gecompileerd, waarbij de vragen per onderwerp en gespreksgronium zijn gegroepeerd.

De QANU coördinator maakte in overleg met de voorzitter van de commissie een selectie uit de lijst met afstudeerwerken van de laatste twee cursusjaren die de opleiding verstrekt had. Uit de hoogste en laagste cijfers en een middengroep is een steekproef getrokken. In totaal heeft de commissie voor de opleidingen aan de Universiteit Leiden 15 bachelorafstudeerwerken en 15 mastertheses beoordeeld.

De consistentie bij deze clustervisitatie is bewaakt door de commissie en de QANU coördinator. Voorafgaand aan de bezoeken zijn in de commissie afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. De commissie wenst te benadrukken dat zij in haar geheel verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Bezoek

Voorafgaand aan het bezoek maakte de projectleider een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Het bezoek aan de Universiteit Leiden vond plaats op 4 mei 2012. Op 3 mei bereidde de commissie de gesprekken voor. Tijdens het bezoek is gesproken met vertegenwoordigers van het opleidingsmanagement, de studenten, de docenten, de afgestudeerden, de opleidingscommissie, en de examencommissie en studieadviseurs. De commissie heeft met studenten uit alle studie jaren gesproken en met docenten van de twee opleidingen. Voorafgaande aan het bezoek ontving de commissie een overzicht van de gesprekspartners. Zij stemde in met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als Bijlage 6 bij dit rapport.

Tijdens het bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Van dit spreekuur werd geen gebruik gemaakt.

De commissie gebruikte een deel van de bezokedag voor de voorbereiding van de mondelinge rapportage en een discussie over de beoordeling van de opleidingen. Aan het einde van het bezoek presenteerde de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie. Daarbij ging het om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

Rapportage

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is aan de commissieleden voorgelegd voor aanvulling en nadere precisering. Na vaststelling van het conceptrapport is deze aan de betrokken faculteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen is met de commissieleden besproken. De definitieve tekst is aan de commissieleden toegestuurd voor een laatste ronde commentaar waarna het rapport is vastgesteld.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Samenvattend oordeel van de commissie

Doelstellingen

De Pedagogische Wetenschappen bestuderen de opvoeding van en het onderwijs en de hulpverlening aan kinderen en jeugdigen met het oog op de verbetering van de praktijk. Voor de opleidingen die de Universiteit Leiden aanbiedt is de pedagogiek als empirische gedragswetenschap een essentieel uitgangspunt. De opleidingen kenmerken zich door een brede oriëntatie, met veel aandacht voor de drie componenten opvoeding, onderwijs en hulpverlening.

De beoogde eindkwalificaties van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en de masteropleiding Education and Child Studies passen naar het oordeel van de commissie goed bij de eisen die daaraan gesteld mogen worden voor een universitaire opleiding. De bacheloropleiding heeft een duidelijk wetenschappelijk profiel. De masteropleiding heeft naar het oordeel van de commissie een solide wetenschappelijk karakter en kan de vergelijking met andere opleidingen goed doorstaan. De profilering van de zes specialisaties van de masteropleiding zou naar het oordeel van de commissie versterkt kunnen worden.

Onderwijsleeromgeving

De bacheloropleiding biedt in het eerste jaar een brede oriëntatie op het vakgebied en de deelgebieden daarbinnen. Het tweede jaar geeft een inhoudelijke verdieping in de subdisciplines van de Pedagogische Wetenschappen: Gezinspedagogiek, Orthopedagogiek, Leerproblemen en Onderwijsstudies. Ook wordt de theoretische basis van methoden en technieken van onderzoek verdiept en maken studenten kennis met juridische en ethische aspecten van de opvoeding en met neurbiologische achtergronden van opvoeding en ontwikkeling. Aan het einde van het tweede jaar kiezen studenten een specialisatie in een van de subdisciplines. Tot besluit verrichten de bachelorstudenten hun bachelorproject, waarin zij een onderzoek doen onder begeleiding van een van de docenten van de gekozen specialisatie.

De masteropleiding biedt zes specialisaties: *Child and Family Studies*, *Clinical Child and Adolescent Studies*, *Learning Problems and Impairments*, *Educational Studies*, *Coach for Learning and Development*, en *Applied Neuroscience in Education and Child Studies*. Alle specialisaties van de masteropleiding beginnen met het verplichte vak Praktijk van Empirisch Onderzoek. In het masterproject worden de kennis, vaardigheden en attitude die studenten zich in de loop van de studie dienen eigen te maken, geïntegreerd.

De bacheloropleiding geeft een grondige theoretische en wetenschappelijke basis en er is veel aandacht voor de wetenschappelijke vorming van de studenten. De inhoud van het programma is gedegen en voldoende, alle basisvakken zijn er in opgenomen, maar de samenhang moet nog geëxpliciteerd worden. De commissie heeft grote waardering voor de praktijkoriëntatie (snuffelstage) in het eerste jaar, die beoogt om inzicht te geven in het werkveld, maar vindt dat de opleiding meer verbinding moet leggen tussen onderzoek en praktijk.

De masteropleiding heeft een duidelijk wetenschappelijk karakter, hetgeen aansluit bij de visie van de universiteit. De commissie is van oordeel dat de universiteit Leiden een gedegen masteropleiding Education and Child studies aanbiedt. Hoewel er een groot aantal afstudeerrichtingen wordt aangeboden kiest het grootste deel van de studenten voor de richting Orthopedagogiek, waarvan een groot deel van het programma wordt besteed aan een stage. Deze stage is regelmatig aanleiding voor studievertraging, enerzijds door de organisatie en anderzijds door de eisen die door de stage-instelling gesteld worden. Dit verdient de

blijvende aandacht van de opleiding. Het is positief dat de studenten door het programma in staat worden gesteld te voldoen aan de NVO-registratie Basis-Orthopedagoog.

De opleidingen hebben geen specifiek didactisch model dat ten grondslag ligt aan de inrichting van het onderwijs. Wel zijn er enkele uitgangspunten, zoals de sterke relatie tussen onderwijs en onderzoek en het streven naar voldoende interactieve werkvormen. De studenten zijn tevreden over de toegankelijkheid van de docenten en de hoeveelheid begeleiding die zij ontvangen.

De docenten en de voorzieningen zijn naar het oordeel van de commissie in orde en dragen er aan bij dat de studenten de beoogde eindkwalificaties kunnen realiseren.

Toetsen en beoordelen

De examencommissie heeft beleid ontwikkeld voor de kwaliteitszorg van de examens maar een deel van dit beleid moet nog geïmplementeerd worden. De commissie vraagt blijvende aandacht voor voldoende diepgang in de tentamens.

De commissie is geen problemen tegengekomen bij de beoordeling van de bachelor- en mastertheses. Ze heeft een aantal goede theses gezien en de band met het lopend onderzoek is in alle theses zeer duidelijk. De commissie vindt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor - en de mastertheses voldoende.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen:

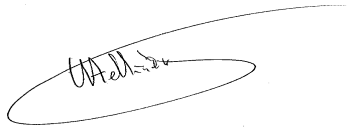
Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	goed
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Education and Child Studies:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 20 augustus 2012



Prof.dr. W. Hellinckx



Dr. B.M. van Balen

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1. Bevindingen

De zelfevaluatie beschrijft dat de Pedagogische Wetenschappen de opvoeding van en het onderwijs en de hulpverlening aan kinderen en jeugdigen met het oog op de verbetering van de praktijk bestuderen. Een essentieel uitgangspunt is volgens het zelfevaluatierapport de pedagogiek als empirische gedragswetenschap. De Leidse bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen kenmerken zich door een brede oriëntatie, met veel aandacht voor de drie componenten opvoeding, onderwijs en hulpverlening en de daaraan gekoppelde werkvelden: algemene pedagogiek, gezinspedagogiek, onderwijsstudies, leerproblemen en orthopedagogiek. Zowel in de bachelor- als in de masteropleiding staat het vertalen van wetenschappelijke inzichten naar preventie- en interventieprogramma's voor de praktijk centraal.

De afgestudeerde bachelorstudenten dienen volgens de opleiding te beschikken over een aantal algemene basisvaardigheden, zoals: logisch kunnen redeneren, een standpunt kunnen innemen in een wetenschappelijk betoog, kunnen debatteren over het vakgebied en de plaats daarvan in de maatschappij, probleemoplossen, analytisch en kritisch denken, een eenvoudig onderzoeksdesign kunnen ontwerpen en uitvoeren, schriftelijk en mondeling communiceren en vermogen tot samenwerking. De bacheloropleiding bereidt primair voor op de aansluitende universitaire masteropleidingen.

De aansluiting tussen de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en de masteropleiding Education and Child Studies vindt de opleiding in het bijzonder van belang voor toekomstige afgestudeerden die de registratie Basis-Orthopedagoog en de aantekening Basisdiagnostiek van de Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) nastreven en die de (vervolg) opleiding tot Orthopedagoog-Generalist of GZ-psycholoog willen gaan volgen. Daarvoor zijn kwalificaties vereist die slechts in samenhangende bachelor- en masteropleidingen verworven kunnen worden.

De opleiding onderkent dat er ook studenten zijn die na het behalen van het bachelordiploma om uiteenlopende redenen niet aan een vervolgstudie willen beginnen en wil deze studenten in beginsel voldoende toerusten voor een passende werkkring. In de opleiding wordt de beroepspraktijk daarom vanaf het eerste studiejaar aan de orde gesteld.

De masteropleiding Education and Child Studies biedt de volgende specialisaties: *Child and Family Studies*, *Clinical Child and Adolescent Studies*, *Learning Problems and Impairments*, *Educational Studies*, *Coach for Learning and Development*, *Applied Neuroscience in Education and Child Studies*. De algemene doelstelling van de masteropleiding is voor alle specialisaties hetzelfde. Een afgestudeerde masterstudent heeft geleerd zelfstandig meer complexe problemen te onderzoeken en op te lossen en op verantwoorde wijze mee te werken in een

onderzoeksteam. In aanvulling op de basisvaardigheden die de bachelorstudent heeft ontwikkeld, beschikt de masterstudent onder andere over de volgende vaardigheden: het analyseren van vragen en problemen binnen een van de specialisaties, een complexer onderzoeksdesign kunnen ontwerpen en uitvoeren, het mondeling en schriftelijk hierover rapporteren voor een academische publiek, het begrijpen en beoordelen van onderzoek en wetenschappelijke literatuur van hoge kwaliteit. De beoogde eindkwalificaties van de bachelor- en de masteropleiding zijn opgenomen in bijlage 3.

Het profiel van de specialisaties is niet nader omschreven in doelstellingen en eindkwalificaties en wordt vooral bepaald door de invulling van het onderwijsprogramma, zoals opgenomen in bijlage 4.

1.2. Overwegingen

Bacheloropleiding

De beoogde eindkwalificaties van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen zoals omschreven in bijlage 3 bij dit rapport passen naar het oordeel van de commissie goed bij de eisen die daaraan gesteld mogen worden voor een universitaire opleiding. Ze beantwoorden voor zover die vergelijking mogelijk is aan de internationale eisen. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding verder blijft nadenken over de finaliteit van de bacheloropleiding en mogelijkheden op de arbeidsmarkt voor afgestudeerden blijft exploreren. De commissie beveelt aan om hiervoor bijvoorbeeld een alumnidenktank in te stellen.

De commissie onderschrijft de visie van de opleiding dat het van belang is dat de student zich tijdens de opleiding oriënteert op de praktijk, mede ook omdat de bacheloropleiding niet alleen een voorbereiding is op de masteropleiding maar ook als eindopleiding beschouwd moet worden. Het profiel van de opleiding is naar het oordeel van de commissie goed.

Masteropleiding

De commissie heeft gezien dat de masteropleiding Education and Child Studies een groot aantal afstudeerichtingen aanbiedt, waarvan Orthopedagogiek (*Clinical Child and Adolescent Studies*) overigens verreweg de meeste studenten trekt. De commissie is van mening dat de masterafstudeerichtingen *Clinical Child and Adolescent Studies* en *Learning Problems and Impairments* een duidelijk profiel hebben, maar de profielen van de afstudeerichtingen *Educational Studies* en *Coach for Learning and Development* vragen naar haar inzicht nog meer verheldering. De afstudeerrichting *Applied Neuroscience in Education and Child Studies* vindt de commissie een belangrijke aanwinst. Deze richting speelt in op recente wetenschappelijke ontwikkelingen. Het profiel van de afstudeerrichting *Child and Family Studies*, zoals naar voren komt uit het onderwijsprogramma, is volgens de commissie minder helder, de afbakening ten opzichte van *Clinical Child and Adolescent Studies* is niet duidelijk. Het verschil wordt nog minder scherp wanneer, zoals de opleiding heeft aangegeven, er naar gestreefd wordt de NVOregistratie basis-orthopedagoog voor deze studenten toegankelijk te maken. De commissie vraagt zich af, indien het deze richting uitgaat, of het niet beter zou zijn er een subspecialisatie binnen de orthopedagogiek van te maken. Dit zou voor de buitenwereld verhelderend kunnen zijn.

De masteropleiding heeft naar het oordeel van de commissie en met inbegrip van bovenstaande overwegingen en nuanceringen een solide wetenschappelijk karakter en kan de vergelijking met andere opleidingen goed doorstaan.

De commissie betreurt het dat de masteropleiding in tegenstelling tot andere Europese landen nog steeds beperkt is tot een jaar.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **goed**.

Masteropleiding Education and Child Studies: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

2.1. Bevindingen

Programma bacheloropleiding

Het onderwijsprogramma van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen is opgenomen in bijlage 4. De opleiding biedt basiskennis en inzichten op het vakgebied van de Pedagogische Wetenschappen. Het propedeuseprogramma geeft een brede oriëntatie op het vakgebied en de deelgebieden daarbinnen. In een aantal 'ondersteunende vakken' komen relevante kennis en inzichten uit aangrenzende disciplines zoals Psychologie, Ontwikkelingspsychologie, Sociologie en Praktische Filosofie aan de orde. Verder wordt een begin gemaakt met argumentatietheorie, waarschijnlijkheid en wetenschappelijke onderzoeksmethoden en methoden en technieken van onderzoek. In het tweede semester maken studenten kennis met onderzoek en onderzoeksvaardigheden in het Onderzoekspracticum. Training in wetenschappelijk verantwoorde gesprekstechnieken vindt plaats in een speciaal practicum. Daarnaast is er aandacht voor het werkveld in het studieonderdeel Praktijkoriëntatie.

Het tweede jaar biedt een inhoudelijke verdieping in de subdisciplines van de Pedagogische Wetenschappen: Gezinspedagogiek, Orthopedagogiek, Leerproblemen en Onderwijsstudies. Ook wordt de theoretische basis van methoden en technieken van onderzoek verdiept en maken studenten kennis met juridische en ethische aspecten van de opvoeding en met neurbiologische achtergronden van opvoeding en ontwikkeling. In het eerste semester van het tweede jaar vindt het Onderzoekspracticum 2 plaats en nemen de studenten deel aan een Oefenonderzoek. Aan het einde van het tweede jaar kiezen studenten een specialisatie in een van de subdisciplines. De specialisatie omvat vijf studieonderdelen verspreid over het tweede en derde jaar. In het derde studiejaar vullen studenten hun keuzeruimte naar wens in met een minor of keuzevakken. Tot besluit verrichten de bachelorstudenten hun bachelorproject, waarin zij een onderzoek doen onder begeleiding van een van de docenten van de gekozen specialisatie. Zij schrijven daarover een individueel verslag.

De studenten vinden de inhoud van het onderwijsprogramma een sterk punt in de bacheloropleiding. De inhoud sluit volgens de studenten die de commissie tijdens het bezoek gesproken heeft voldoende aan bij hun interesse. Er is naar de mening van de studenten voldoende keuzeruimte in het programma.

De onderdelen van het bachelorprogramma zijn zo geprogrammeerd dat het programma zowel voltijds als deeltijds gevolgd kan worden.

Programma masteropleiding

Masterstudenten hebben zoals hiervoor beschreven de keuze uit zes specialisaties. Alle specialisaties beginnen met het verplichte vak Praktijk van Empirisch Onderzoek. In het masterproject worden de kennis, vaardigheden en attitude die studenten zich in de loop van de studie dienen eigen te maken, geïntegreerd. Het algemene leerdoel van het masterproject is: zelfstandig kunnen opzetten, uitvoeren, analyseren van en rapporteren over een theoretische (literatuur-) of empirisch onderzoek aan de hand van een voor de Pedagogische Wetenschappen relevante probleemstelling en met gebruikmaking van relevante publicaties. De andere componenten binnen de masteropleiding zijn een onderzoeksparticipatie of stage en studieonderdelen, waarin kennis en inzichten van de specialisatie worden behandeld. De omvang van stage en de overige studieonderdelen verschillen per specialisatie. De informatie hierover is te vinden in Bijlage 4.

Na het volgen van de specialisaties *Clinical Child and Adolescent Studies* en *Learning Problems and Impairments* voldoen studenten aan de NVOregistratie Basis-Orthopedagoog. Tijdens hun stage kunnen studenten zich desgewenst ook kwalificeren voor de NVO Aantekening Basisdiagnostiek.

De onderdelen van het masterprogramma zijn zo geprogrammeerd dat het programma zowel voltijds als deeltijds gevolgd kan worden.

De masteropleiding wordt volgens universitair beleid geheel in het Engels aangeboden. De masteropleiding wordt door de studenten als positief, voldoende uitdagend, maar tevens zwaar ervaren. De hoge studielast wordt vooral veroorzaakt door de stage. Voor masterstudenten orthopedagogiek is het heel moeilijk een stageplek te vinden. Studenten moeten veel brieven sturen voordat zij een stageplek vinden. De opleiding ondersteunt daar wel bij, bijvoorbeeld door loopbaanorientatie aan te bieden en suggesties te doen, maar uiteindelijk moeten de studenten zelf een plek vinden en dat kost veel inspanning. Veel studenten doen langer over hun masteropleiding dan één jaar, dat wordt vooral veroorzaakt door de organisatie rondom de stage en de uitloop door de stage zelf.

Werkvormen

De opleidingen hebben geen specifiek didactisch model dat ten grondslag ligt aan de inrichting van het onderwijs. Wel zijn er enkele uitgangspunten, zoals de sterke relatie tussen onderwijs en onderzoek en het streven naar voldoende interactieve werkvormen. Ter verdere verdieping en ter vermeerdering van het aantal contacturen zijn voor een aantal vakken de hoorcolleges aangevuld met werkgroepen. In deze werkgroepen staat verdieping van de in de colleges behandelde leerstof centraal aan de hand van concrete opdrachten. Gemiddeld bestaat een werkgroep uit 20 studenten. Het gemiddeld aantal contacturen in het eerste jaar is 11 uur per week. Ongeveer 73% van de tijd in het eerste jaar wordt besteed aan zelfstudie. In het tweede en derde jaar is het gemiddelde aantal contacturen 7. Daarnaast is er een variabel aantal contacturen in de keuzevakken en het bachelorproject. Het percentage te besteden tijd voor zelfstudie is in het tweede en derde jaar ongeveer 82%. Volgens de studenten verschilt de studielast per periode, er zijn periodes dat deze 40 uur per week bedraagt, maar regelmatig komt de studielast niet boven de 28 uur uit.

De studenten geven aan dat ze veel studiebegeleiding krijgen; ze ervaren dat als een sterk punt van de opleiding. De praktijk van het pedagogisch werken komt echter volgens hen weinig aan bod in de bacheloropleiding. Veel studenten zien alleen een kind tijdens een demonstratie-onderzoek en dan nog achter het scherm in het ambulatorium. Sommige

studenten zullen, afhankelijk van de keuze van het onderwerp tijdens het bacheloronderzoek met ouders of kinderen te maken krijgen.

Vaardigheden worden wel geoefend in de bacheloropleiding maar dat betreft volgens de studenten vooral gesprekstechnieken, in kleine groepen tussen studenten onderling. Het in praktijk brengen van klinische vaardigheden gebeurt doorgaans pas tijdens de stage in de masteropleiding. De studenten zijn positief over de snuffelstage of praktijkoriëntatie in het eerste jaar.

Vanwege de kleinere groepen in de masteropleiding geven de vakken meer mogelijkheden tot interactieve werkvormen. Het gemiddelde aantal contacturen tijdens de masteropleiding is 14 uur. Masterstudenten kunnen voor extra ondersteuning bij het schrijven van hun scriptie een beroep doen op het Scriptie-atelier ('Master Thesis Lab') van de Faculteit Sociale Wetenschappen. Het Instituut Pedagogische Wetenschappen heeft in 2004 het initiatief genomen voor dit atelier, dat verschillende faciliteiten biedt (een rustige werkplek, medewerkers bij wie men terecht kan met algemene vragen, een statistisch spreekuur, een website en een (digitale) bibliotheek). In het atelier is een docent aanwezig die de student advies en informatie over opzet en uitwerking van zijn scriptieonderwerp kan geven. Een student kan er kennis nemen van recente, goedgekeurde masterscripties om een concreet idee te krijgen over het hoe en wat van de scriptie. Tijdens het schrijven van de scriptie kan de student er adviezen over het gebruik van statistiek krijgen. De commissie heeft gezien dat er een handleiding is ontwikkeld voor studenten die aan het masterproject beginnen: de wegwijzer masterproject. In deze handleiding staat uitvoerig beschreven welke stappen in de uitvoering van het onderzoek plaats vinden en hoe de verslaggeving in de masterthesis moet plaatsvinden, inclusief de omvang en de lay out. De handleiding is pas recent ontwikkeld en nog niet bij alle studenten bekend.

In de Faculteit Sociale Wetenschappen is het Ambulatorium gehuisvest, dat hulp biedt aan gezinnen bij allerlei problemen die zich voordoen in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen. Dit biedt met name masterstudenten de gelegenheid om tijdens hun studie ervaring op te doen in de klinische praktijk. Tijdens verschillende studieonderdelen worden zij betrokken bij diagnostische onderzoeken die plaatsvinden op het Ambulatorium en bij het opstellen van behandelplannen. Op die manier kunnen studenten onder begeleiding van ervaren klinici hands-on ervaring opdoen. De commissie heeft het Ambulatorium bezocht en een toelichting gekregen op de mogelijkheden van het Ambulatorium voor studenten. De commissie heeft een goede indruk daarvan gekregen.

Docenten

De expertise van het personeel bestrijkt verschillende subdisciplines (Algemene en Gezinspedagogiek, Orthopedagogiek, Leerproblemen en Onderwijsstudies). Een groot deel van de staf bestaat uit pedagogen en psychologen, maar ook biologen, neuropsychologen en wiskundigen behoren tot het wetenschappelijk personeel. Het aantal docenten binnen de Pedagogische Wetenschappen dat zich heeft gespecialiseerd in methodologie/statistiek en neurobiologie/neuropsychologie is relatief hoog. Verder is binnen de afdeling Orthopedagogiek een groot deel van de docenten klinisch geregistreerd en mede werkzaam in de klinische praktijk.

Alle docenten bij Pedagogische Wetenschappen zijn bevoegd om onderwijs te geven en vrijwel al het onderwijsgevend personeel is gepromoveerd. De docenten bieden leerstof aan die voor een belangrijk deel is ontleend aan lopende onderzoeksprojecten, waarbij zij als onderzoeker betrokken zijn. Tot het niet-gepromoveerde deel van de docenten behoren

promovendi, die een beperkte onderwijstaak hebben, en de onderwijs- en onderzoekmedewerkers (OOM's) die onder leiding van gepromoveerde docenten taken ten behoeve van het onderwijs vervullen.

Het College van Bestuur van de Universiteit Leiden heeft per 1 januari 2008 het behalen van het certificaat Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) verplicht gesteld. De student-staf ratio's van de cohorten 2005 t/m 2010 bedragen respectievelijk 53:1, 40:1, 38:1, 29:1, 30:1, 36:1. Het aantal studenten per docent is in de loop van de jaren gedaald en in 2010 weer toegenomen.

Het is de commissie opgevallen dat de studenten tevreden zijn over de toegankelijkheid van de docenten en over de begeleiding die zij in het algemeen ontvangen.

Studenten

Gegevens over de instroom in de bacheloropleiding zijn weergegeven in bijlage 5. De laatste jaren is de vwo-instroom enigszins toegenomen en de hbo-instroom afgenomen. Het aantal deeltijdstudenten is de laatste jaren sterk teruggelopen. Een deel van de terugloop kan verklaard worden door het feit dat het avondonderwijs is afgeschaft. Een tweede verklaring is het beleid van de overheid dat zich richt tegen stapeling van studies, waardoor het aantal 'tweede- (of meer) kansers' ook sterk is teruggelopen.

14% van de afgestudeerde bachelorstudenten stroomt niet door naar de Leidse masteropleiding. Er zijn geen gegevens beschikbaar over wat de uitstromend studenten zijn gaan doen. De verwachting is dat de meeste studenten hun masteropleiding elders volgen. In de masteropleiding stromen enkele studenten uit het buitenland in, vooral uit Griekenland. Om studenten met een hbo-bachelordiploma de mogelijkheid te geven in te stromen in de Masteropleiding Education and Child Studies is de zogenoemde Pre-master Pedagogische Wetenschappen ontwikkeld waarmee in studiejaar 2006-2007 van start is gegaan. Dit traject omvat 55 EC verdeeld over twee semesters. In het eerste semester volgen studenten verschillende cursussen op het gebied van methoden en technieken van sociaal-wetenschappelijk onderzoek, gevolgd door een praktische toepassing van deze kennis in een bachelorproject. De tweede helft van het pre-masterprogramma bestaat uit vijf inhoudelijke vakken. Deze pre-master wordt door de betreffende studenten als behoorlijk zwaar omschreven. Omdat veel studenten naast de studie in de pre-master werken, lukt het hen veelal niet de pre-master in een jaar af te ronden.

De opleiding zegt veel te doen aan internationalisering, de universiteit stimuleert dat ook, maar de 'eigen' studenten spreekt het niet aan. De studenten zeggen wel belangstelling te hebben voor het volgen van een deel van de studie in het buitenland, maar er is in hun ogen geen duidelijk aanbod. Een buitenlandverblijf zou in de keuzeruimte in de bacheloropleiding moeten en dat komt organisatorisch vaak niet uit. De opleiding is een online premaster programma gestart om studenten uit het buitenland te trekken. Over de resultaten daarvan valt nog niet veel te melden.

Overwegingen

Bacheloropleiding

De commissie constateert dat de bacheloropleiding een grondige theoretische en wetenschappelijke basis heeft. De wijze waarop in het programma vorm gegeven wordt aan de wetenschappelijke vorming van de studenten wordt door de commissie zeer gewaardeerd, een voorbeeld daarvan zijn de onderzoekspractica en het oefenonderzoek. Er ontbreekt echter naar het oordeel van de commissie een duidelijk didactisch concept voor het geheel

van de opleidingen. De vorige visitatiecommissie heeft overigens ditzelfde punt reeds naar voren gebracht.

De inhoud van het programma is gedegen en voldoende, alle basisvakken zijn er in opgenomen, maar de samenhang moet nog geëxpliciteerd worden, in het bijzonder voor de studenten. Vooral in het eerste en het tweede bachelorjaar is de studielast nog steeds aan de lichte kant. Er is naar de mening van de commissie nog ruimte voor verzwaring zodat de studenten meer uitgedaagd worden.

De commissie heeft grote waardering voor de praktijkoriëntatie (snuffelstage) in het eerste jaar, die beoogt om inzicht te geven in het werkveld, maar vindt dat de opleiding meer verbinding moet leggen tussen onderzoek en praktijk.

De commissie vindt dat de klinische onderdelen, die vooral van belang zijn voor de specialisaties orthopedagogiek en leerproblemen onvoldoende herkenbaar zijn en betreurt het dat de mogelijkheden het Ambulatorium voor deze doelgroep onvoldoende benut wordt.

De voorwaarden om in de bachelorfase naar het buitenland te gaan zijn ontoereikend, de studenten ervaren weinig ondersteuning en er is geen helder inhoudelijk aanbod voor buitenlandse studie. Er zouden initiatieven ondernomen moeten worden om contacten te leggen met buitenlandse universiteiten om een aanbod te realiseren binnen het reguliere programma.

De docenten en de voorzieningen zijn naar het oordeel van de commissie voor zowel de voltijdse als de deeltijdse studenten in orde.

Concluderend ziet de commissie zowel positieve aspecten in het bachelorprogramma, als enkele verbeterpunten, in het algemeen kan gesteld worden dat de Universiteit Leiden een gedegen bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen aanbiedt en dat het programma bijdraagt aan de realisatie van de vereiste eindkwalificaties

Masteropleiding

De masteropleiding heeft een duidelijk wetenschappelijk karakter, hetgeen aansluit bij de visie van de universiteit. De commissie waardeert het dat de mastertheses van de studenten gekoppeld worden aan het lopend onderzoek. De commissie is ook positief over het feit dat de afstudeerrichting Orthopedagogiek en leerproblemen voldoet aan de eisen van de NVO registratie basis orthopedagoog.

Een punt van zorg is dat studenten orthopedagogiek veel moeite moeten doen om een stageplaats te vinden, hetgeen tot studievertraging kan leiden. De commissie adviseert om de procedure en de organisatie van stageplaatsen nog eens te bezien met het oog op de studievoortgang van studenten.

Heel positief is de commissie over de wegwijzer masterproject, die het overigens verdient om beter bekend gemaakt te worden onder studenten.

Hoewel de universiteit Leiden inzet op internationalisering en de masteropleiding met het oog daarop in het Engels verzorgd wordt, is het de opleiding naar het oordeel van de commissie nog onvoldoende gelukt om deze internationalisering te realiseren. Vooral het uitzenden van 'eigen' studenten naar het buitenland zou meer gestimuleerd en gefaciliteerd moeten worden.

De docenten en de voorzieningen zijn naar het oordeel van de commissie voor zowel de voltijdse als de deeltijdse studenten in orde.

Met inbegrip van bovenstaande opmerkingen is de commissie van oordeel dat de universiteit Leiden een gedegen masteropleiding Education and Child studies aanbiedt. De commissie is er van overtuigd dat het programma van de masteropleiding bijdraagt aan de realisatie van de eindkwalificaties.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.
Masteropleiding Education and Child Studies: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1. Bevindingen

Het waarborgen van de kwaliteit van de toetsing en beoordeling is sinds 1 september 2010 wettelijk de taak van de Examencommissie. Voor de wijze waarop de Examencommissie uitvoering geeft aan deze taak is binnen de Universiteit Leiden een algemene richtlijn vastgesteld, die de Examencommissie implementeert. De Examencommissie zal de kwaliteitseisen die gesteld worden aan tentamens en examens bundelen tot een systematisch en geharmoniseerd overzicht, dat van toepassing zal zijn op alle tentamens. Ook voor het werken met een antwoordsleutel bij het nakijken van tentamens zal een instituutsbreed protocol ontwikkeld worden.

De Examencommissie heeft richtlijnen schriftelijke toetsen opgesteld. Zij selecteert jaarlijks vier tentamens uit het eerste en tweede jaar van de bacheloropleiding en uit elk van de vier bachelorspecialisaties een tentamen. Van deze acht tentamens worden bekeken: de opgaven, de beoordelingscriteria/antwoordsleutel, de informatie in E-gids en op Blackboard, de uitkomsten van de ICLON-evaluatie, het zak-slaagpercentage en hoogte en spreiding van de behaalde resultaten. Indien deze informatie daartoe aanleiding geeft, formuleert de Examencommissie aanbevelingen voor verbetering en legt deze voor aan de opleidingsdirecteur. De Examencommissie selecteert jaarlijks uit elk van de zes masterspecialisaties een toets (tentamen en/of paper). Van deze in totaal zes toetsen worden bekeken: de opgaven, de beoordelingscriteria/ antwoordsleutel, de informatie in E-gids en op Blackboard, de uitkomsten etc.

Met ingang van het tweede semester 2011-2012 evalueert de Examencommissie steekproefsgewijs de beoordeling van bachelor- en masterprojecten. Er worden per jaar vijf bachelor- en vijf masterscripties geselecteerd, verspreid over de verschillende afdelingen en verschillende resultaten. Doel hiervan is nagaan of het door de docent op het beoordelingsformulier toegekende resultaat overeenstemt met de kwaliteit van het eindwerkstuk. Verder zal een cijfermatig overzicht van de behaalde resultaten van alle bachelor- en masterscripties jaarlijks door de examencommissie worden bekeken.

De opleiding hanteert bij de inrichting van het systeem van toetsing en beoordeling verschillende uitgangspunten. Toetsvormen dienen afgestemd te zijn op de leerdoelen, de gehanteerde werkvormen en het niveau van een onderwijsonderdeel. Het totaal van alle toetsen binnen een opleiding moet waarborgen dat alle voor die opleiding vastgestelde eindkwalificaties daadwerkelijk bereikt zijn. Daarnaast streeft de opleiding - zowel binnen de opleidingen als geheel als ook binnen de afzonderlijke studieonderdelen - naar variatie in toetsvormen. Een ander uitgangspunt is dat, naarmate studenten verder vorderen, het accent in de toetsing geleidelijk verschuift van het beoordelen of studenten zich kennis, vaardigheden en een academische houding eigen hebben gemaakt naar het beoordelen of zij in staat zijn deze toe te passen, culminerend in het bachelor- en het masterproject. In deze afsluitende onderdelen van beide opleidingen wordt getoetst of studenten alle tijdens de opleiding aangeboden kennis, vaardigheden en hun academische attitude kunnen integreren in een onderzoek, waarover zij individueel een verslag schrijven.

Tijdens de gesprekken melden de studenten aan de commissie dat de toetsing in het eerste jaar voornamelijk bestaat uit tentamens met een combinatie van meerkeuzevragen en open vragen. Het opleidingsmanagement informeerde de commissie dat het de laatste jaren juist op dit punt veel verbeteringen heeft aangebracht. De meeste eindcijfers, ook in de propedeuse, zijn gebaseerd op twee deelcijfers die de uitkomst zijn van verschillende toetsvormen. Ook in het tweede bachelorjaar zijn tentamens met meerkeuze en open vragen de dominante toetsvorm, in enkele vakken in combinatie met één of meer schriftelijke opdrachten. In de specialisatievakken bestaat een grote variatie aan toetsvormen die meestal in combinatie gebruikt worden. Bij diagnostische vakken worden de kennis en vaardigheden van studenten verschillende keren getoetst door middel van een toetscasus.

In de masteropleiding zijn er nauwelijks vakken waarin de beoordeling uitsluitend op een schriftelijk tentamen is gebaseerd. Het accent in de toetsing ligt hier op het schrijven van papers, reviews, verslagen, het verrichten van een toetscasus, deelname aan groepsdiscussies, het reflecteren op en verwerken van feedback op eigen functioneren tijdens de stage en mondeling presenteren. Eén derde deel van de masteropleiding is gewijd aan het masterproject, waarin studenten onderzoek doen en daarover een individueel verslag schrijven, dat zij ook mondeling moeten presenteren.

De procedure van de beoordeling van masterprojecten door zowel de eerste als de tweede begeleider, de beoordelingscriteria die gehanteerd worden alsmede het beoordelingsformulier dat gebruikt wordt, zijn opgenomen in de wegwijzer masterproject. Voor het bachelorproject wordt het beoordelingsformulier herzien in dezelfde lijn als de procedure voor het masterproject.

De commissie heeft 15 *at random* geselecteerde bachelortheses en 15 *at random* geselecteerde masterthesen beoordeeld en gecontroleerd hoe deze theses zijn beoordeeld. De commissie constateert dat de beoordeling van de theses in orde is, hoewel bij enkele theses het beoordelingsformulier nog ontbrak. De commissie is geen problemen tegen gekomen. Alle door haar beoordeelde theses voldoen aan het niveau dat daarvan verwacht mag worden.

3.2. Overwegingen

De commissie stelt vast dat de examencommissie haar nieuwe taken serieus opvat en beleid heeft ontwikkeld voor de kwaliteitszorg van de examens. Dit beleid zal naar het oordeel van de commissie zeker bijdragen aan de verhoging van de transparantie en consistentie in beoordeling. Een deel van dit beleid verkeert echter nog in de sfeer van voornemens. De

commissie dringt er op aan dat de initiatieven die de examencommissie heeft genomen in verband met het formuleren van criteria en werkwijze voor de beoordeling van theses op korte termijn effectief geïmplementeerd worden.

De commissie waardeert de inspanningen van het opleidingsmanagement om meer variatie in toetsvormen in te voeren in de bacheloropleiding. Zij beveelt aan blijvend aandacht te hebben voor voldoende diepgang in de tentamens.

De commissie is geen problemen tegengekomen bij de beoordeling van de bachelor- en mastertheses. Ze heeft een aantal goede theses gezien en de band met het lopend onderzoek is in alle theses zeer duidelijk. De commissie vindt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor en de masterscripties voldoende.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Masteropleiding Education and Child Studies: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

De commissie is van oordeel dat de Universiteit Leiden een gedegen bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen en masteropleiding Education and Child Studies aanbiedt. De programma's bieden een wetenschappelijk onderbouw en een sterke link met het onderzoek van de betrokken docenten. De opleidingen voldoen aan de eisen die daaraan gesteld worden. Ze worden verzorgd door betrokken en toegankelijke docenten. De onderwijsleeromgeving die geboden wordt stelt de studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De studenten die door deze opleidingen worden afgeleverd hebben een goed wetenschappelijk niveau.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen* als **voldoende**.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Education and Child Studies* als **voldoende**.

Bijlagen

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Martine Brunt-van Leeuwen is masterstudent Onderwijswetenschappen aan de Open Universiteit. Zij studeerde analytische en fysische chemie aan de Hogeschool Rotterdam te Delft en behaalde haar diploma in 1994. Zij volgde daarna een tweejarige opleiding aan de PABO tot basisschoollerares en een deeltijdopleiding Speciaal Onderwijs met als afstudeerrichting Intern Begeleider/Remedial Teacher van de Kleuterbouw. Vanaf 1999 heeft zij als groepsleerkracht op basisscholen te Rozenburg gewerkt, vanaf 2004 is zij tevens onderbouwcoördinator en vanaf 2006 intern begeleider. Zij is lid van het curatorium, adviesorgaan van Penta College CSG Blaise Pascal sinds 2011.

Prof. dr. dr.h.c. mult. Erik De Corte was van 1978 tot 2006 gewoon hoogleraar aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven met als voornaamste opdracht onderzoek en onderwijs op het domein van de onderwijskunde, inz. de onderwijspsychologie. Hij behaalde in 1960 het diploma van onderwijzer aan de normaalschool te Torhout en promoveerde in 1970 tot doctor in de Pedagogische Wetenschappen aan de KU Leuven. In het academiejaar 1998-1999 verbleef hij als visiting scholar aan de School of Education van Stanford University en in 2005-2006 als Fellow aan het Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences te Stanford, California. Zijn belangrijkste onderzoeksinteresses betreffen het ontwikkelen van een theorie van het leren en onderwijzen van cognitieve en zelfregulatievaardigheden, inz. op het domein van de wiskunde bij leerlingen van de lagere school en het onderzoek naar de aard en de invloed van “beliefs” op het leren van wiskunde. Hij was de eerste President (1985-1989) van de European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI) en tevens de “founding editor” van EARLI’s tijdschrift *Learning and Instruction* (1990-1993). Voor zijn domeindeskundigheid heeft hij internationale erkenning gekregen door onder meer het behalen van twee eredoctoraten, de toekenning van meerdere wetenschappelijke awards (zoals de EARLI Oeuvre Award for Outstanding Contributions to the Science of Learning and Instruction) en het lidmaatschap van de National Academy of Education of the United States en de Royal Norwegian Society of Sciences and Letters, het fellowship van de International Academy of Education en van de American Educational Research Association. Van 1987 tot 1993 was hij Directeur van het Instituut voor Levende Talen en van 1994 tot 1998 Voorzitter van het Departement Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Hij heeft sinds 1994 veelvuldig deelgenomen als voorzitter of als lid aan visitatiecommissies in België, Finland, Duitsland, Frankrijk en Nederland (o.m. voorzitter van de onderzoeksvisitatie Pedagogiek en Onderwijskunde in 2000 en van de onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen in 2005).

Walter Hellinckx is emeritus hoogleraar Orthopedagogiek, K.U. Leuven. Hij studeerde pedagogische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit te Leuven en promoveerde in 1979 aan deze universiteit met een proefschrift over vroegtijdige hulpverlening aan gezinnen met een kind met Down’s syndroom. Na zijn promotie specialiseerde hij zich op het domein van de orthopedagogische hulpverlening aan kinderen en jeugdigen met gedragsproblemen. Hij verrichtte jarenlang onderzoek m.b.t. de kwaliteit van de pedagogische hulpverlening in residentieel verband en was voorzitter, nu honorary president, van Eusarf (European Association for the Scientific Study of Residential Care, Foster Care and its alternatives). De laatste jaren verlegde het zwaartepunt van zijn onderzoek zich naar gezinspedagogische factoren bij het ontstaan van agressief gedrag en naar pedagogische factoren bij het ontstaan van kindermishandeling. Vanaf 1999 was hij gasthoogleraar aan het Département Sciences de l’Éducation van de Université Paris X Nanterre en lid van de Conseil Scientifique van het

Observatoire National de l'Enfance en Danger in Parijs. Voor zijn wetenschappelijk werk en het bevorderen van de Europese studentenuitwisseling ontving hij in 2008 de Medaille van de Universiteit van Warschau en in 2010 de eerste Eusarf-Award. In 2003 maakte hij deel uit van de visitatiecommissie voor het Graduaat in de Orthopedagogie in Vlaanderen en in 2005 van de onderwijsvisatiecommissie Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

Ernest van Lieshout studeerde psychologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en behaalde zijn doctoraal (cum laude) in 1973 en zijn doctoraat in de sociale wetenschappen in 1984 aan dezelfde universiteit. Titel van het proefschrift is 'Strategietraining voor het oplossen van visuele vergelijkingstaken ter bevordering van aandacht bij moeilijk lerende kinderen: een oogbewegingsonderzoek'. In 1973 begon hij als wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep Orthopedagogiek van de (toenmalige) Katholieke Universiteit Nijmegen, thans Radboud Universiteit Nijmegen. In 2000 werd hij benoemd tot hoogleraar orthopedagogiek met betrekking tot onderwijsleerproblemen aan de Vrije Universiteit Amsterdam, waar hij in 2010 met emeritaat ging. Zijn specialisme als onderzoeker ligt op het gebied van de verklaring en behandeling van rekenproblemen. Daarbij vormt de theorie van de psychologische informatieverwerking het belangrijkste theoretische kader. De heer van Lieshout is onder meer lid geweest van het Dagelijks Bestuur van de afdeling, van de Examencommissie Pedagogische Wetenschappen en van de universitaire examencommissie Toekenning Onderwijscertificaat (later BKO).

Dolf van Veen studeerde pedagogische wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam en werkte in de kinderpsychiatrie en jeugdhulpverlening. Daarna was hij onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Leiden, algemeen studie leider Pedagogiek aan het Nutsseminarium (UvA en later Hogeschool van Amsterdam) en hoofd van het Educatief Samenwerkingsverband Amsterdam Noord-Holland (ESAN). Hij was en is projectleider van landelijke en grootstedelijke innovatieprogramma's op het gebied van het (speciaal) onderwijs, het jeugdbeleid en de jeugdzorg en gasthoogleraar aan diverse buitenlandse universiteiten. Sinds 1998 bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Nottingham, vanaf 2000 hoofd van het Landelijk Centrum Onderwijs en Jeugdzorg, onderdeel van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (thans Nederlands Jeugdinstituut) en sinds 2004 tevens verbonden aan Hogeschool Inholland als lector Grootstedelijk Onderwijs en Jeugdbeleid. In 2009 benoemt als ambassadeur Samenwerken voor de Jeugd door de ministeries van OCW en Jeugd en Gezin, mede namens de VNG. Zijn onderzoek en ontwikkelingswerk omvat beleidsstrategieën en innovatieprogramma's van overheden en praktijkinstellingen gericht op kwetsbare kinderen en jeugdigen, hun gezinnen en scholen.

Chris Zaad is opgeleid als orthopedagoog en was van 1972 tot 1990 hoofd gedragswetenschappelijke dienst St. Maartenskliniek te Nijmegen, een gespecialiseerd ziekenhuis voor orthopedie, reumatologie en revalidatie. Van september 1990 tot september 1992 was hij directeur van Martinus van Beek, een kleine woon- en behandelinstelling voor slechthorende en spraaktaal gehandicapte kinderen te Nijmegen. Van 1992-1999 was hij hoofd sector behandeling Zonhove, behandelcentrum voor meervoudig gehandicapte kinderen en jongeren. Van 1999- mei 2008 was hij eindverantwoordelijke behandelaar en voorzitter moreel beraad Zonhove/SWZ. Momenteel heeft hij een eigen praktijk "Chris Zaad Advies", als GZ-psycholoog, Orthopedagoog-Generalist.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Ten behoeve van de onderwijsvisitatie/accreditatie van de bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen in Nederland

1. Inleiding: relatie tot de onderwijsvisitatie 2011/2012

Voorafgaand aan de visitatie van de pedagogiekopleidingen in Nederland heeft de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde, de criteria vastgelegd waaraan naar haar oordeel de academische bachelor- en masteropleiding moeten voldoen. Zij heeft daarbij aansluiting gezocht bij de uitgangspunten van de vorige visitatiecommissie, die in 2005 de opleidingen heeft beoordeeld. Daarnaast heeft de Kamer bij het opstellen van de criteria zich rekenschap gegeven van de criteria die, voor zover vergelijkbaar, in andere landen gelden.

Bij de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen gaat het om een disciplinegeoriënteerde bachelor waarbij in de meeste gevallen sprake zal zijn van doorstroom naar een masteropleiding in dezelfde (deel)discipline (zie de nota 'Naar een open hoger onderwijs' van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2000). Voor de zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog heeft de driejarige bacheloropleiding in de pedagogiek naar onze ervaringen tot nu toe geen civiel effect gehad, omdat het competentieniveau na drie jaar hiervoor te beperkt is (zie Onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen, VSNU, 2005, p. 25). De nadruk in de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen ligt op disciplinaire academische vorming en kennisverwerving. De bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen biedt daarmee een uitstekende basis om door te kunnen stromen naar een masteropleiding Pedagogische Wetenschappen of naar een andere (gerelateerde) masteropleiding. Tevens leidt een bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen op voor functies op de arbeidsmarkt, waarvoor een algemene academische basisvorming voldoende is, welke indien nodig op de werkvloer aangevuld wordt met bij- en nascholing. In nauwe aansluiting op de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen is de masteropleiding Pedagogische Wetenschappen echter een noodzakelijke voorwaarde voor de zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog. De bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen richten zich op het zelfde domein. Het verschil tussen bachelor en master is een niveauverschil. De master afgestudeerde kan zelfstandig complexe en ongestructureerde problemen onderzoeken en hanteren. De bachelor afgestudeerde zal veelal onder supervisie / begeleiding werken en aan de hand van protocollen en voorgeschreven werkwijzen.

De invoering van de bachelor-masterstructuur heeft geleid tot een aantal nieuwe voorwaarden en uitgangspunten. Het gaat immers om twee afzonderlijke, eigenstandige opleidingen met ieder een eigen set doelstellingen en eindtermen. Daarbij wordt enerzijds verwacht dat de bachelor een behoorlijke keuzevrijheid kent (bijvoorbeeld in de vorm van een minor) en dat na de bachelor opnieuw kan worden nagedacht over de keuze van een master, eventueel in een andere richting of aan een andere universiteit.

Anderzijds blijkt uit de argumentatie van het ministerie ten aanzien van de (on)doelmatigheid van een tweejarige masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, dat bachelor en master juist in hun samenhang moeten worden gezien. De gewenste specialisatie en de voorbereiding op postacademisch onderwijs vindt immers plaats in bachelor én master tezamen. Daarmee verschaft de ministerie de pedagogiekopleidingen een paradoxale opdracht, die heeft geresulteerd in een behoorlijke diversiteit tussen de Nederlandse pedagogiekopleidingen, waarbij vooral de omvang van de specialisatiefase en de omvang van de vrije keuzeruimte

tussen opleidingen verschilt in de bachelorfase. Dit zal er toe leiden dat wanneer een specifiek bachelorprogramma met andere bachelorprogramma's wordt vergeleken er verschillen worden gevonden, in het bijzonder met betrekking tot de invulling van de keuzeruimte. Dit geldt ook, maar in veel mindere mate, bij een onderlinge vergelijking van masterprogramma's. Wanneer echter de bachelor- en masteropleiding als één geheel worden bekeken, zijn de Nederlandse opleidingen onderling goed vergelijkbaar. Ook is duidelijk dat er inhoudelijk weliswaar verschillen bestaan, maar dat over het te bereiken eindniveau grote eensgezindheid heerst. Verschillen in profilering zullen zowel tussen opleidingen als binnen opleidingen (bijvoorbeeld tussen verschillende mastervarianten) altijd aanwezig zijn. Van belang is daarom vooral ook de academische vorming en de wetenschappelijke oriëntatie zoals die in de eindtermen van de verschillende bachelor- en masteropleidingen naar voren komen.

Aanvullend dient aangetekend te worden dat in andere Europese landen, voor wat betreft de klinische opleiding, uitgegaan wordt van een driejarige bachelor- en een tweejarige masteropleiding. Ook in het vorige visitatierapport (zie Onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen, VSNU, 2005, p. 27) is aangegeven dat een vijfjarige academische studie goede mogelijkheden zou bieden tot zowel algemeen academische als op het beroep gerichte academische (professionele) vorming. In Nederland is getracht in navolging hiervan en in samenwerking met de psychologen accreditatie te verkrijgen voor het voorzorgen van een tweejarige masteropleiding voor de klinische opleiding in de pedagogiek (orthopedagogiek). Deze aanvragen zijn niet doelmatig bevonden door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het ministerie beroept zich onder andere op het argument dat de opleidingen in het verleden vierjarig waren en van voldoende niveau en meent daarnaast dat er geen bezwaar is tegen het opnemen van specialistische onderdelen in de bachelorfase.

De Kamer Pedagogische Wetenschappen heeft zich op het standpunt gesteld dat bij het formuleren van de criteria de bachelor- en masteropleiding een organisch op elkaar aansluitend geheel vormen. Daarbij respecteert en accepteert zij verschillen die er in de afgelopen periode tussen de verschillende opleidingen Pedagogische Wetenschappen zijn ontstaan ten aanzien van de omvang van de specialisatiefase en de omvang van de vrije keuzeruimte. Wel is de Kamer Pedagogische Wetenschappen van mening dat de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen - mede gezien de internationale eisen - overwegend uit pedagogiekvakken, methodologische en statistische, en steunvakken moet bestaan.

2. Doelstelling en aard van de academische pedagogiekopleiding

Het uitgangspunt bij het opstellen van de criteria is dat de Pedagogische Wetenschappen een zelfstandige opleiding is met eigen doelstellingen. Die doelstellingen zijn enerzijds ontleend aan het disciplinaire karakter van de Pedagogische Wetenschappen als wetenschap en anderzijds aan het veld van toepassingen waarop de opleiding voorbereidt. Mede bepalend voor de identiteit van de pedagogiekopleiding is de (inter)nationale herkenbaarheid en erkenning ervan.

Vanuit deze achtergrond richt de pedagogiek zich op de wetenschappelijke bestudering van opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Observatie en analyse van gedrag dient te geschieden met enerzijds kennis over de biologische fundering van het gedrag en anderzijds over de sociale en fysieke context waarbinnen dit gedrag plaatsvindt. Dit geldt ongeacht de subdiscipline van de pedagogiek.

De aard van de Pedagogische Wetenschappen brengt mee dat in deze discipline uiteenlopende modellen worden gehanteerd voor de beschrijving en verklaring van opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Een belangrijke taak van de Pedagogische Wetenschappen is dan ook verbanden te leggen tussen de verschillende verklaringsmodellen.

Er worden diverse onderzoeksopzetten en methoden toegepast in de verschillende gebieden van de pedagogiek zoals de experimentele en de quasi-experimentele onderzoeksopzet, alsmede klinische observatie, laboratoriumonderzoek, fysiologische metingen en survey onderzoek. Kennis van verschillende veel gebruikte methoden wordt van groot belang geacht voor de academisch geschoolde pedagoog.

De pedagogiekopleiding bereidt de studenten voor op de pedagogische onderzoeks- en beroepspraktijk. Een specifiek kenmerk hiervan is dat pedagogen, net zoals psychologen en medici, beslissingen nemen die het (geestelijk) welzijn van individuele personen in belangrijke mate kunnen bepalen. Kennis over de ethiek van onderzoek en bij professioneel handelen is daarom onontbeerlijk.

3. De inhoud van de opleiding

Voorgaande uitgangspunten leiden ertoe dat de pedagogiekopleiding, naar het oordeel van de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde, inhoudelijk tenminste de volgende componenten dient te omvatten, waarbij dient te worden opgemerkt dat de genoemde componenten niet per se als afzonderlijke cursus of qua naamgeving in het curriculum moeten zijn terug te vinden. De componenten kunnen ook als onderdeel van (meerdere) andere cursussen in het curriculum worden aangeboden.

In de Bachelorfase:

- a. kennis van de belangrijkste deelgebieden van de pedagogiek, zoals, algemene en historische pedagogiek, orthopedagogiek, gezinspedagogiek, onderwijskunde en leerproblemen.
- b. kennis van de steungebieden: psychologie, sociologie, (neuro)biologie, wetenschapsfilosofie, ethiek, methodenleer, data-analyse en statistiek;
- c. onderwijs en oefening in de methoden van de pedagogische wetenschap en het empirisch onderzoek (doorlopen van de empirische cyclus);
- d. naast kennis van de belangrijkste fundamentele deelgebieden ook ervaring met voor een pedagoog relevante vaardigheden, zoals gesprekstechnieken, schrijfvaardigheid, presenteren;
- e. afhankelijk van de beroepspraktijk de mogelijkheid om (indien relevant en gewenst) een stevige basis te leggen om in de masterfase te kunnen voldoen aan de eisen voor de basiskwalificatie orthopedagoog NVO en de aantekening diagnostiek en de toegangskwalificatie tot de postacademische opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog of NVO Orthopedagoog-generalist;
- e. een bachelorthesis, hetzij een verslag van een literatuuronderzoek, hetzij een verslag van een (kleinschalig) empirisch onderzoek.

In de Masterfase:

- a. inhoudelijke, specialistische kennis, afhankelijk van de mastervariant;
- b. gesuperviseerde praktijk- en onderzoeksstage;
- c. (indien relevant en gewenst, mede afhankelijk van de mastervariant) verdere oefening in vaardigheden voor de beroepspraktijk, zodanig dat daarmee voldaan wordt aan de eisen voor de basiskwalificatie orthopedagoog NVO en de aantekening diagnostiek en de toegangskwalificatie tot de postacademische opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog of NVO Orthopedagoog-generalist;
- d. een masterthesis: opzet, uitvoering en rapportage van een empirisch en/of analytisch onderzoek waarbij sprake is van een hoge mate van zelfstandigheid.

4. Bestuurlijke en organisatorische randvoorwaarden

De Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde neemt als uitgangspunt dat het eigen karakter van de pedagogiekopleiding een zodanige bestuurlijke en organisatorische inbedding vereist dat de beslissingsbevoegdheid over het programma bij pedagogen berust, met inbegrip van de toets- en examencommissie. Ten slotte acht de Kamer regelmatig landelijk overleg over kwalificaties voor beroepsuitoefening en beroepsethiek tussen de pedagogiekopleidingen en met de beroepsvereniging van groot belang.

Bijlage Internationale vergelijking

Voor een beschrijving van de positie van de opleidingen pedagogiek in Nederland in internationaal perspectief, heeft de Kamer Pedagogiek het NUFFIC gevraagd de Nederlandse opleidingen te vergelijken met enkele buitenlandse opleidingen. Het onderzoek is uitgevoerd door mevr. J. Stannard van de afdeling Afdeling Onderwijsvergelijking. Aanvullende gegevens zijn verstrekt over de opleidingen in Duitsland door mevr. dr. Vera Munde en over België door prof dr. Hans Grietens beide van de Rijksuniversiteit Groningen.

Het onderzoeksverslag gaat in op de opleidingen pedagogiek en onderwijskunde in Spanje, Duitsland, Engeland en de Verenigde Staten. De conclusie die uit dit onderzoek getrokken kan worden, is dat de opleidingen internationaal niet eenvoudig te vergelijken zijn. Uit de landenbeschrijvingen blijkt dat de bachelor vaak ingericht is als de opleiding tot leerkracht basisonderwijs. Na een doorgaans driejarige opleiding kunnen de afgestudeerde bachelors het onderwijs ingaan of opteren voor een 2 jarige master opleiding gericht op pedagogiek, onderwijskunde of orthopedagogiek. De component onderzoeksvaardigheden en academische vorming komt dan pas aan de orde in de master en is zeer beperkt.

Vastgesteld kan worden dat er weinig overlap is tussen de opleidingen in Spanje, Engeland en de Verenigde Staten en de Nederlandse opleiding pedagogiek en onderwijskunde. De doelgroep, de gerichtheid op de praktijk, de academische vorming en de opzet van de opleidingen zijn wezenlijk anders en de Nederlandse opleidingen leveren een ander type alumni af.

Van de vier beschreven landen worden in Duitsland een aantal vergelijkbare programma's aangetroffen, met name waar het gaat om de Orthopedagogiek. Het doel van de opleiding is

daar echter vaak het trainen van leerkrachten voor het speciaal onderwijs, maar er zijn ook een aantal minder op het onderwijs gerichte opleidingen. De focus ligt daar vooral op het pedagogisch handelen en veel minder op diagnostiek. Dit wordt dan ook expliciet geoefend in verschillende stages. De Nederlandse opleidingen hebben minder stage mogelijkheden. Daarnaast worden in Nederland veel vakken met betrekking tot statistiek, methoden en technieken aangeboden die in Duitsland maar een zeer klein percentage van de opleiding uitmaken. In de tabel wordt als voorbeeld een vergelijking gemaakt tussen de Carl von Ossietzky Universität Oldenburg en de Rijksuniversiteit Groningen m.b.t. de studie Orthopedagogiek.

Meer overlap in programma en uitgangspunten bestaat er met de zusteropleidingen in België. De opleiding pedagogische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven duurt in totaal vijf jaar (drie bachelor- en twee masterjaren). De richting orthopedagogiek is één van de vier richtingen die in de master kunnen worden gekozen (de andere zijn algemene pedagogiek, sociale pedagogiek en onderwijskunde). De studenten moeten aan het einde van het tweede bachelor jaar uit één van deze vier richtingen een indicatieve (niet-bindende) keuze maken en volgen dan een korte inleidende stage (tussen tweede en derde bachelor). Het is niet gebruikelijk dat studenten na de bachelor uitstromen.

Het eerste masterjaar bestaat voornamelijk uit typische orthopedagogiekvakken en bijhorende practica (bv. diagnostiek, interventies in de orthopedagogiek, verdiepende colleges over handicap, leerstoornissen, gedrags- en opvoedingsproblemen). In het tweede masterjaar volgen ze gedurende twintig weken een klinische stage. De praktijk supervisor van de stage moet een orthopedagoog zijn. De stage is vijf dagen per week en er zijn terugkom-momenten voor het bespreken van casuïstiek (tweewekelijks) en stage-ervaringen (drie keer). De masterproef wordt gekozen bij het begin van het eerste masterjaar en dient te worden afgerond aan het einde van het tweede masterjaar. De masterproef wordt behalve door de promotor(en) ook door twee onafhankelijke correctoren beoordeeld. De masterproef dient niet te worden verdedigd. De masterproef staat los van de these. Hoewel studenten wordt aanbevolen een masterproef te maken op het domein van de orthopedagogiek, is dit geenszins verplicht. Zo kunnen orthopedagogiekstudenten bijvoorbeeld ook hun masterproef over een onderwijskundig thema maken.

Samenvattend: De opleidingen (ortho)pedagogiek en onderwijskunde in Nederland nemen internationaal gezien een tamelijk aparte positie in. Het programma van de zuster opleidingen in België (3 BA + 2 MA) komt nog het meest overeen. Een drie- of vier-jarige bachelor is in veel landen gebruikelijk, maar deze wordt ingezet als opleiding voor leerkrachten basisonderwijs of speciaal onderwijs en functioneert dan ook als eind opleiding. Studenten die zich willen specialiseren kunnen een twee-jarige master volgen die inhoudelijk overlapt met delen van de |Nederlandse BA/MA opleiding. In die landen is de aandacht voor statistiek en M&T vakken veel minder.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Afgestudeerden van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen beschikken over de hieronder genoemde kennis, vaardigheden en houding. Zij hebben er binnen de daarvoor gestelde tijdslimieten en door middel van de voorgeschreven toetsvormen blijk van gegeven dat zij zich deze kennis, vaardigheden en houding eigen hebben gemaakt.

Bachelors hebben basale kennis van:

- 1.1. toonaangevende pedagogische theorieën en andere theorieën die relevant zijn voor pedagogisch handelen in verschillende contexten;
- 1.2. modellen van diagnostiek, assessment en behandeling;
- 1.3. hoofdkenmerken van het pedagogische beroepsveld en het beleid van en voor dat beroepsveld;
- 1.4. belangrijke methoden en technieken van pedagogisch onderzoek, met inbegrip van de hoofdfases in wetenschappelijk onderzoek;
- 1.5. de geschiedenis en ontwikkeling van de pedagogiek als wetenschap.

Voorts beschikt de bachelor over vaardigheden in het:

- 2.1. verzamelen van wetenschappelijke literatuur, kritisch bezien hiervan, vaststellen van de relevantie en het samenvatten van de kern;
- 2.2. op schrift stellen van een wetenschappelijke en ethisch verantwoorde beschrijving en analyse van praktische en theoretische pedagogische vraagstukken;
- 2.3. zowel schriftelijk als mondeling analyseren en beïnvloeden van problematische opvoedings- en/of onderwijsituaties binnen gezin, school, samenleving en hulpverleningsinstellingen;
- 2.4. lezen en begrijpen van Engelstalige wetenschappelijke literatuur;
- 2.5. zelfstandig en in groepsverband ontwerpen en uitvoeren van eenvoudige onderzoeksdesigns;
- 2.6. kritisch analyseren en beoordelen van een onderzoekverslag;
- 2.7. schriftelijk en mondeling correct wetenschappelijk rapporteren, zowel voor een publiek met een wetenschappelijke achtergrond als voor een niet-wetenschappelijk publiek;
- 2.8. op schrift formuleren van een consistente visie of betoog, met gebruikmaking van passend afgewogen wetenschappelijke argumenten;
- 2.9. op een adequate en professionele manier communiceren, zowel mondeling als schriftelijk, over zaken die het vakgebied betreffen;
- 2.10. ontvangen en verwerken van feedback op zelf geleverde prestaties;
- 2.11. samenwerken met anderen; het leiding kunnen geven aan een team en het enthousiasmeren van de leden daarvan.

De bachelor heeft zich tevens een wetenschappelijke houding eigen gemaakt, blijkend onder meer uit:

- 3.1. een nieuwsgierige, op leren en kennisverwerving gerichte alsmede kritisch onderzoekende opstelling;
- 3.2. het vermogen en de motivatie wetenschappelijke kennis en inzichten toe te passen op opvoedings- en onderwijsvraagstukken;
- 3.3. het vermogen en de motivatie om met een grote mate van zelfstandigheid nieuwe kennis en inzichten te (blijven) verwerven;
- 3.4. kritisch reflecteren op de reikwijdte van het (ethisch verantwoord) wetenschappelijk handelen, zowel van zichzelf als dat van anderen.

Graduates of the master's programme in Education and Child Studies will possess the knowledge, skills and attitude set forth below. Within the time limits established for this, and by means of the prescribed forms of assessment, they will give evidence that they have mastered the required knowledge, skills and attitudes.

The Master in Education and Child Studies will possess the following knowledge and skills:

1. analyzing and conceptualizing questions and problems in one of the specializations the master's programme covers, and reporting on them orally and in written form, both for an audience with an academic background (e.g. in scientific journals) and for a lay audience;
2. designing, organizing, carrying out and reporting on research in one of the specializations in the master's programme;
3. understanding and evaluating high-level research in the domain of Education and Child Studies and scientific literature in the field. For this purpose the master is competent in methodological and technical research skills that are customary in Education and Child Studies in general, and in the master's specialization in particular;
4. formulating relevant strategies and alternative courses of action to solve a professional problem;
5. collecting scientific literature, critically evaluating it, establishing its relevance and summarizing its core ideas;
6. writing a scientifically and ethically responsible description and analysis of practical and theoretical pedagogical problems;
7. analyzing (both in written form and orally) and influencing problematic child-raising and/or educational situations in the family, school, society and social work institutions;
8. reading and understanding professional literature in English;
9. designing and carrying out research designs, independently and in a group setting;
10. critically analyzing and evaluating a research report;
11. formulating a consistent vision or discourse in writing, making use of suitably balanced scientific arguments;
12. communicating in an effective and professional manner, both orally and in written form, regarding issues of relevance to the profession;
13. receiving and processing feedback on his or her performance;
14. collaborating with others, taking a leadership role in a team and stimulating the members of that team.

At the same time graduates will have mastered an academic attitude, demonstrating this in:

15. an inquisitive, critical, scrutinizing stance;
16. the capacity and motivation to apply scientific knowledge and insights to child-rearing and educational problems;
17. the capacity and motivation to acquire new knowledge and insights, doing so with a high degree of independence;
18. critical reflection on the implications of ethically responsible scientific action, both one's own and that of others.
19. graduates have mastered the knowledge, skills and attitude to either be accepted for a research programme (doctoral course) in the field of Education and Child Studies, or to be able to practise a profession in a field in which educational scientists can be employed, or be admitted to a post-graduate professional training programme.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Programma-overzicht bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Eerste jaar

Eerste semester

<i>Blok 1</i>		<i>Blok 2</i>
Inleiding pedagogische en onderwijswetenschappen 1A <i>4 ects</i>	Inleiding pedagogische en onderwijswetenschappen 1B <i>3 ects</i>	Inleiding pedagogische en onderwijswetenschappen 1C <i>3 ects</i>
Psychologie <i>4 ects</i>		Ontwikkelingspsychologie <i>4 ects</i>
Grondslagen <i>4 ects</i>		Sociologie <i>4 ects</i>
		Gesprekstechniek en <i>2 ects</i>
Tutoraat <i>2 ects</i>		
Practicum: proefpersonen <i>2 ects</i>		

Tweede semester

<i>Blok 3</i>	<i>Blok 4</i>	
Inleiding pedagogische en onderwijswetenschappen 2 A <i>4 ects</i>	Inleiding pedagogische en onderwijswetenschappen 2 B <i>4 ects</i>	
Onderzoekspracticum 1 <i>8 ects</i>		
Cursus praktische data-analyse met SPSS <i>2 ects</i>		
Praktijkoriëntatie <i>4 ects</i>	Praktische filosofie A <i>3 ects</i>	Praktische filosofie B <i>3 ects</i>
Tutoraat <i>2 ects</i>		
Practicum: proefpersonen <i>2 ects</i>		

Tweede jaar

Eerste semester

<i>Blok 1</i>	<i>Blok 2</i>
Onderzoekspracticum 2 <i>7 ects</i>	Methoden van kwalitatief onderzoek <i>3 ects</i>
Leren en cognitie <i>5 ects</i>	Oefenonderzoek <i>4 ects</i>
Neurobiologische achtergronden <i>6 ects</i>	Gezinspedagogiek <i>5 ects</i>

Tweede semester

<i>Blok 3</i>	<i>Blok 4</i>
Diagnostiek en assessment <i>5 ects</i>	Specialisatievak 1 <i>5 ects</i>
Orthopedagogiek: theorieën en modellen <i>5 ects</i>	Juridische en ethische aspecten <i>5 ects</i>
Onderwijsleerproblemen <i>5 ects</i>	Specialisatievak 2 <i>5 ects</i>

Derde jaar

Eerste semester

<i>Blok 1</i>	<i>Blok 2</i>
Keuzevak <i>5 ects</i>	Keuzevak <i>5 ects</i>
Keuzevak <i>5 ects</i>	Interculturele aspecten <i>5 ects</i>
Keuzevak <i>5 ects</i>	Bachelorproject

Tweede semester

<i>Blok 3</i>	<i>Blok 4</i>
Specialisatievak 3 <i>5 ects</i>	Specialisatievak 5 <i>5 ects</i>
Specialisatievak 4 <i>5 ects</i>	Bachelorproject
Bachelorproject	Bachelorproject <i>20 ects</i>

Specialisatievakken

Specialisatie	<i>Blok 4</i> Vak 1 (5 ects)	<i>Blok 4</i> Vak 2 (5 ects)	<i>Blok 3</i> Vak 3 (5 ects)	<i>Blok 3</i> Vak 4 (5 ects)	<i>Blok 4</i> Vak 5 (5 ects)
<i>Gezinspedagogiek</i>	Jeugdzorg in beweging: organisatie, beleid en werking	Opvoedingsvoorlichting	Professional Child Care	Observatie van ouder-kind interacties	Adoptie en pleegzorg
<i>Orthopedagogiek</i>	Psychopathologie: orthopedagogische aspecten	Jeugdzorg in beweging: organisatie, beleid en werking	Mensen met functiebeperking en	Behandeling	Methoden van klinische diagnostiek
<i>Leerproblemen</i>	Psychopathologie: orthopedagogische aspecten	Methods for monitoring instruction	Inleiding leerstoornissen	Onderwijskundige diagnostiek	Theorieën, diagnostiek en interventie
<i>Onderwijsstudies</i>	Leren en leraar	Methods for monitoring instruction	Ontwikkelen van krachtige leeromgevingen	Het lerende brein (1): cognitieve en neuro-psychologische factoren	Het lerende brein (2): implicaties voor leren en onderwijs

Schematisch overzicht Pre-masterprogramma Pedagogische Wetenschappen

Eerste semester (30 ec)

Onderzoekspracticum 1/SPSS <i>10 icts</i>	Onderzoekspracticum 2 <i>7 icts</i>
	Methoden van kwalitatief onderzoek <i>3 icts</i>
Schakel-bachelorproject <i>10 icts</i>	

Tweede semester (25 ec)

Diagnostiek en assessment <i>5 icts</i>	Methoden van klinische diagnostiek <i>5 icts</i>
Behandeling <i>5 icts</i>	Juridische en ethische aspecten <i>5 icts</i>
	Opvoedings voorlichting <i>5 icts</i>

Schematisch programmaoverzicht Masteropleiding Education and Child Studies

Child and family studies

Eerste semester

Tweede semester

<i>Blok 1</i>		<i>Blok 2</i>		<i>Blok 3</i>		<i>Blok 4</i>	
Research internship		Child raising, experts, and parents: historical trends		Prevention, intervention, early childhood education and parent education		Family process and developmental psychopathology	
10 ects		5 ects		5 ects		5 ects	
Practice of empirical research		Attachment: state of the art		Child abuse and neglect		Masterproject	
5 ects		5 ects		5 ects		10 ects	
Masterproject		Masterproject		Masterproject		Masterproject	
5 ects		5 ects		5 ects		10 ects	

Clinical child and adolescent studies

Eerste semester

Tweede semester

<i>Blok 1</i>		<i>Blok 2</i>		<i>Blok 3</i>		<i>Blok 4</i>	
Practice of empirical research		Clinical assessment and treatment (1 specialisation)		Internship			
5 ects		5 ects		20 ects			
Clinical assessment and treatment: general introduction		Masterproject		Masterproject			
5 ects		10 ects		10 ects			
Clinical assessment and treatment (1 specialisation)		Masterproject		Masterproject			
5 ects		10 ects		10 ects			

Learning problems and impairments

Eerste semester

<i>Blok 1</i>	<i>Blok 2</i>
Practice of empirical research <i>5 ects</i>	Masterproject <i>5 ects</i>
Clinical assessment and treatment: general introduction <i>5 ects</i>	Learning problems and impairments (clinical assessment and treatment) <i>5 ects</i>
Clinical assessment and treatment: clinical skills <i>5 ects</i>	Learning problems and impairments: research and practice <i>5 ects</i>

Tweede semester

<i>Blok 3</i>	<i>Blok 4</i>
Internship <i>15 ects</i>	
Masterproject <i>15 ects</i>	

Educational studies

Eerste semester

<i>Blok 1</i>	<i>Blok 2</i>
Learning, cognition and the brain <i>5 ects</i>	Development and evaluation of individual educational programmes <i>5 ects</i>
Practice of empirical research <i>5 ects</i>	Internship <i>5 ects</i>
Masterproject <i>10 ects</i>	

Tweede semester

<i>Blok 3</i>	<i>Blok 4</i>
Professional development and learning <i>5 ects</i>	Mentoring and coaching <i>5 ects</i>
Internship <i>10 ects</i>	
Masterproject <i>10 ects</i>	

Coach for learning and development

Eerste semester

Blok 1	Blok 2
Practice of empirical research <i>5 ects</i>	Development and evaluation of individual educational programmes <i>5 ects</i>
Clinical assessment and treatment: general introduction <i>5 ects</i>	Learning problems and impairments (clinical assessment and treatment) <i>5 ects</i>
Internship <i>10 ects</i>	

Tweede semester

Blok 3	Blok 4
Internship <i>5 ects</i>	Mentoring and coaching <i>5 ects</i>
Masterproject <i>20 ects</i>	

Applied neuroscience in education and child studies

Eerste semester

Blok 1	Blok 2
Practice of empirical research <i>5 ects</i>	Neuroscience (clinical assessment and treatment) <i>5 ects</i>
Clinical assessment and treatment: general introduction <i>5 ects</i>	Methods and instruments in cognitive and affective neuroscience <i>5 ects</i>
Learning, cognition and the brain <i>5 ects</i>	Research internship <i>5 ects</i>

Tweede semester

Blok 3	Blok 4
Child abuse and neglect <i>5 ects</i>	Masterproject <i>15 ects</i>
Research internship <i>5 ects</i>	
Masterproject <i>5 ects</i>	

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

Tabel 1: Instroom Bacheloropleiding naar vooropleiding

Cohort	VWO		HBO-P		HBO		Buitenland		Overig		Totaal		Totaal
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT+DT
2005-2006	134	-	23	3	90	79	4	-	5	6	256	88	344
2006-2007	146	2	27	4	43	16	4	-	7	3	227	25	252
2007-2008	155	1	30	-	62	15	5	-	2	2	254	18	272
2008-2009	138	-	19	1	106	9	2	-	18	3	283	13	296
2009-2010	180	-	25	-	66	9	2	-	7	2	280	11	291
2010-2011	<i>Nog geen gegevens beschikbaar</i>												

Noot. VT= voltijd; DT= deeltijd; HBO-P= HBO propedeuse; HBO is incl. studenten in schakelprogramma/premaster (bron: VSNU, 2011)

Tabel 2: Instroom Bacheloropleiding inclusief Academische Pabo

Cohort	Regulier			Inclusief AcPabo		
	VT	DT	Totaal	VT	DT	Totaal
2005-2006	265	98	363	-	-	363
2006-2007	212	15	227	-	-	227
2007-2008	228	10	238	-	-	238
2008-2009	201	4	205	-	-	205
2009-2010	251	5	256	47	-	303
2010-2011	231	7	238	64	-	302

Noot. VT= voltijd; DT= deeltijd (bronnen: Kengetallenrapportage Universiteit Leiden, 2011; Onderwijsadministratie Pedagogische Wetenschappen, december 2011)

Tabel 3: Instroom Bacheloropleiding naar geslacht

Cohort	Vrouwen		Mannen	
	VT	DT	VT	DT
2005-2006	96	93	4	7
2006-2007	98	96	2	4
2007-2008	97	100	3	-
2008-2009	95	85	5	15
2009-2010 ¹⁾	96	91	4	9

¹⁾ Exclusief AcPabo (bron: VSNU, 2011)

Tabel 4: Totaal aantal ingeschrevenen in Bacheloropleiding naar geslacht

Cohort	Vrouwen			Mannen			Totaal		
	VT	DT	Totaal	VT	DT	Totaal	VT	DT	Totaal
2005-2006	668	254	922	25	21	46	693	275	968
			(95%)			(5%)			
2006-2007	681	168	849	20	15	35	701	183	884
			(96%)			(4%)			
2007-2008	733	114	847	25	16	41	758	130	888
			(95%)			(5%)			
2008-2009	757	53	810	36	7	43	793	60	853
			(95%)			(5%)			
2009-2010 ¹⁾	811	35	846	35	5	40	846	40	886
			(95%)			(5%)			

¹⁾ Exclusief AcPabo (bron: VSNU, 2011)

Tabel 5: Instroom Masteropleiding naar vooropleiding

Cohort	UL		Andere universiteit		HBO		Overig		Totaal		Totaal
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT+DT
2006-2007	144	57	2	2	5	-	-	-	151	59	210
2007-2008	174	44	1	-	4	1	-	-	179	45	224
2008-2009	140	28	13	1	12	-	3	-	168	29	197
2009-2010	167	15	5	-	3	-	3	-	178	19	197
2010-2011											(185)

Noot. VT= voltijd; DT= deeltijd (bron: VSNU, 2011; tussen haakjes cijfers van Kengetallenrapportage, 2011)

Tabel 6: Instroom Masteropleiding naar geslacht

Cohort	Vrouwen (%)		Mannen (%)	
	VT	DT	VT	DT
2006-2007	98	100	2	-
2007-2008	98	93	2	7
2008-2009	98	93	2	7
2009-2010	96	84	4	16

Bron: VSNU, 2011

Tabel 7: Totaal aantal ingeschrevenen in Masteropleiding naar geslacht

Cohort	Vrouwen absoluut (%)			Mannen absoluut (%)			Totaal absoluut		
	VT	DT	Totaal	VT	DT	Totaal	VT	DT	Totaal
2006-2007	115	81	196 (98%)	3	0	3 (2%)	118	81	199
2007-2008	200	93	293 (97%)	6	3	9 (3%)	206	96	302
2008-2009	233	81	314 (97%)	6	3	9 (3%)	239	84	323
2009-2010	261	51	315 (94%)	13	5	19 (6%)	274	56	334
2010-2011	203	29	235 (95%)	9	3	13 (5%)	212	32	248

Bron: VSNU, 2011

Tabel 8: Toelatingsexamen Pre-master: deelnemers en geslaagden

Cohort	Eerste kans		Herkansing		Totaal	
	Deelnemers	Geslaagden	Deelnemers	Geslaagden	Geslaagden	%
2006	172	94	43	12	106	62
2007	208	84	63	20	104	50
2008	228	90	71	48	138	61
2009	159	63	47	15	78	50
2010	146	48	70	11	59	40
2011	177	79	59	14	93	53

Bron: Onderwijsadministratie Pedagogische Wetenschappen, december 2011

Tabel 9: Uitval (Vwo-instroom, voltijd) Universiteit Leiden en landelijk totaal in Bacheloropleiding

Cohort	Na 1 jaar (% cumulatief)		Na 2 jaar (% cumulatief)		Na 3 jaar (% cumulatief)		Selectiviteit eerste jaar (%)		Totaal (absoluut)	
	UL	NL	UL	NL	UL	NL	UL	NL	UL	NL
2005-2006	22	20	28	27	30	28	73	71	134	817
2006-2007	25	23	26	26	25	28	100	83	146	845
2007-2008	24	21	28	24	29	27	82	80	155	874
2008-2009	32	24	36	28					138	885
2009-2010	28	21							180	941

Bron: VSNU, 2011

Tabel 10: Bachelorrendement van herinschrijvers opleiding (Vwo-instroom, voltijd) Universiteit Leiden en landelijk totaal

Cohort	Na 3 jaar % cumulatief		Na 4 jaar (% cumulatief)		Na 5 jaar (% cumulatief)		Na 6 jaar (% cumulatief)	
	UL	NL	UL	NL	UL	NL	UL	NL
2003-2004	52	42	71	73	85	83	90	87
2004-2005	44	44	74	74	85	83	87	86
2005-2006	36	43	70	75	86	85		
2006-2007	42	43	89	80				
2007-2008	49	50						

Bron: VSNU, 2011

Tabel 11: Masterrendement

Cohort	Totaal	Na 1 jaar (% cumulatief)		Na 2 jaar (% cumulatief)		Totaal (% cumulatief)
		UL	NL	UL	NL	
2005-2006	215	26	74	92		
2006-2007	225	25	77	91		
2007-2008	197	24	68	83		
2008-2009	197	11	67	85		
2009-2010	185	8	69			
2010-2011	180	12				

Bron: Kengetallen 2011

Tabel 12: Studieduur Masteropleiding (in maanden) naar onderwijsherkomst

Cohort	UL		Andere universiteit		HBO		Overig	
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT
2006-2007	14 (65)	16 (44)	23 (1)	32 (1)	-	-	-	-
2007-2008	16 (122)	19 (33)	31 (1)	-	-	-	-	-
2008-2009	20 (116)	23 (47)	-	-	-	-	12 (1)	-
2009-2010	21 (131)	26 (25)	15 (3)	-	27 (5)	-	8 (2)	-

Noot. VT= voltijd; DT= deeltijd (tussen haakjes het aantal geslaagden)(bron: VSNU, 2011)

Tabel 13: Instellingsverblijfsduur (in maanden) Mastergeslaagden naar onderwijsherkomst

Cohort	UL		Andere universiteit		HBO		Overig	
	VT	DT	VT	DT	VT	DT	VT	DT
2006-2007	52 (65)	49 (44)	23 (1)	32 (1)	-	-	-	-
2007-2008	54 (122)	56 (33)	31 (1)	-	-	-	-	-
2008-2009	54 (116)	58 (47)	-	-	-	-	12 (1)	-
2009-2010	54 (131)	59 (25)	15 (3)	-	27 (5)	-	8 (2)	-

Noot. VT= voltijd; DT= deeltijd (tussen haakjes het aantal geslaagden) (bron: VSNU, 2011)

Gerealiseerde docent-studentratio

Cohort	Student-staf ratio
2005	53:1
2006	40:1
2007	38:1
2008	29:1
2009	30:1
2010	36:1

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

Opleidingsjaar	Gemiddeld aantal contacturen
Ba 1	11
Ba 2	7
Ba 3	7
Ma	14

Bijlage 6: Bezoekprogramma

4 mei 2012	
Commissie	Prof. dr. W. Hellinckx (voorzitter) Prof. dr. E.W.A. De Corte Prof. dr. E.C.D.M. van Lieshout Drs. C.P.M. Zaad M. Brunt-van Leeuwen, studentlid Dr. B.M. van Balen (secretaris)
8.15 – 8.30	<i>Ontvangst in Bestuurskamer</i>
8.30 – 9.30	<i>Gesprek met management</i> Prof. dr. P. Vedder (wetenschappelijk directeur) Dr. H.J. Vermeer (opleidingsdirecteur) Drs. C. Nelissen (opleidingsmanager)
9.30 – 10.30	<i>Gesprek met studenten</i> Marloes van Dijk (2011, Bachelor) 2 tweedejaars Bachelorstudenten (worden nu benaderd) Marleen van der Berg (2009, Bachelor Leerproblemen) Ellen Selten (2008, Bachelor Orthopedagogiek) 1 Pre-masterstudent (wordt nu benaderd) Denise Meijer (2011, Master Gezinspedagogiek) 1 Masterstudent (wordt nu benaderd)
10.30 – 11.15	<i>Gesprek met docenten</i> Prof. dr. L. R.A. Alink (Algemene en Gezinspedagogiek) Dr. Y.M. Dijkxhoorn (Orthopedagogiek) Prof. dr. C.A. Espin (Orthopedagogiek) Prof. dr. F. Juffer (Algemene en Gezinspedagogiek) Dr. M. Linting (Algemene en Gezinspedagogiek) Dr. N. Saab (Onderwijsstudies) Prof. dr. J.T. Swaab (Orthopedagogiek) Prof. dr. P.W. van den Broek (Onderwijsstudies)
11.15 – 11.30	<i>Pauze</i>
11.30 – 12.00	<i>Gesprek met Opleidingscommissie</i> Prof. dr. F. Juffer (voorzitter) Dr. M. van Geel (docentlid) C. Corneille (studentlid) A. van Waardenberg (studentlid)
12.00 – 12.45	<i>Lunch in bestuurskamer</i> Er hebben geen mensen gebruik gemaakt van het open spreekuur dat tijdens de lunchpauze gepland stond..
12.45 – 13.30	<i>Gesprek met Examencommissie en Studieadviseur</i> Prof. dr. A.G. Bus (voorzitter) Dr. H.H. Tillema Prof. dr. R. van der Veer Drs. C. Nelissen (secretaris) Drs. A. Koolstra-Visser (studieadviseur)
13.30 – 14.00	<i>Gesprek met alumni (maximaal 6, van wie 1 AiO)</i> <i>J Gesprek met alumni (maximaal 6, van wie 1 AiO)</i> J. Suurland (BA en Research Master, 2009) L. van der Pol (Pre-master en Master Gezinspedagogiek, 2011) S. de Bos (Ma Leerproblemen, 2008)

	J.Oostland (Ma Orthopedagogiek, 2008) I.van Dongen (Ma Orthopedagogiek 2011) D. Gardeniers (Ma Onderwijsstudies 2008)
14.00 – 14.30	<i>Voorbereiden eindgesprek door de commissie</i>
14.30 – 15.30	<i>Eindgesprek</i> Prof. dr. P. Vedder (wetenschappelijk directeur) Dr. H.J. Vermeer (opleidingsdirecteur) Drs. C. Nelissen (opleidingsmanager)
15.30 – 17.30	<i>Opstellen voorlopige bevindingen (commissie intern)</i>
17.30 – 17.45	<i>Mondelinge presentatie voorlopige bevindingen (openbaar)</i>
17.45 – 18.15	<i>Borrel</i>

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bachelortheses

0730556
0727903
0629901
0716146
0601748
0704296
0827878
0601748
0524867
0524891
0520268
0739847
0703095
0109932
0804355

Master-theses:

0744166
0787388
0849766
0738581
0642428
0733776
0428175
0746215
0515671
0418439
0737100
9467122
0520810
0676217
0733695

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd:

Verslagen van de opleidingscommissie

Vakevaluaties

Inkomende en uitgaande post opleidingscommissie

Brieven opleidingsbestuur-docent

Voordracht Casimirprijs 2011 (zeer uitgebreid dossier)= docent van het jaar.

Stukken van de studievereniging

Documenten docent- en studenttevredenheid

Handleidingen bacheloropleiding

Handleidingen masteropleiding

Selectie van toetsen bacheloropleiding

Selectie van toets masteropleiding
Documenten examencommissie (waaronder jaarverslag academisch jaar 2010-2011
Midtermreview pedagogische wetenschappen 2009-2010
Stageverslagen

Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: ERIK DE CORTE

PRIVÉ ADRES: PANORAMAAN 5
B-3360 BIERBEEK
BELGIE

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

QANU - namens de Universiteiten.

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVINGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

Buitrek,

DATUM:

28/02/2019

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Martine Brunt-van Leeuwen

PRIVÉ ADRES: Emmastraat 114
3181 GC Rozenburg

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Qanu

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE ZOULDEN KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

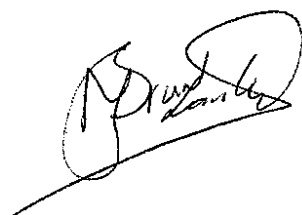
PLAATS:

Utrecht

DATUM:

29-2-2012

HANDTEKENING:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. van der...' with a large, stylized initial 'M' and a flourish at the end.

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Zaad C.P.M

PRIVÉ ADRES:

*Wethouder Artsstraat 5
6645 AN Winssen*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Qanu

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

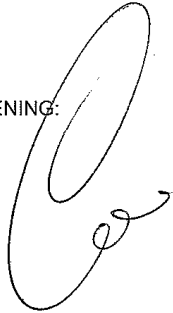
VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Utrecht*

DATUM: *29 feb 2012*

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Prof. dr. E. van Lieshout*

PRIVÉ ADRES:

Van Maapsstr. 84
6525 CE NIJMEGEN

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVINGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

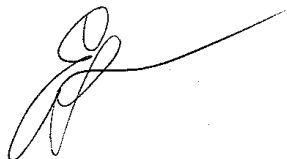
PLAATS:

Groningen

DATUM:

12-3-2012

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Jurrika van Bellen

PRIVÉ ADRES:

Kleine Houtweg 8

2012 CH Haarlem

IS ALS ~~DESKUNDIGE~~ / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

*Rijksuniversiteit Groningen Universiteit Leiden,
Vrije Universiteit Amsterdam*

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

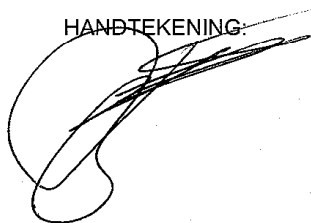
VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Utrecht*

DATUM: *12 maart 2012*

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Walter Hellinckx

PRIVÉ ADRES:

Parkoor Fredericxstr. 42A
3560 Lummen (België)

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Deskundige Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE
AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN
VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN
WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER
REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

28/02/2012

HANDTEKENING:

